

Makten är inte vår – ännu!

Den tredje december anordnade Centrum för kvinnoforskning och kvinnliga forskare och Kulturhuvudstadsåret 1998 ett symposium om den s.k. Kvinnomaktutredningen under rubriken "Är makten vår?". För ett fullsatt auditorium (nästan bara kvinnor) berättade Anita Nyberg, nationalekonom vid Arbetslivsinstitutet och utredningens sekreterare, om utredningens tillkomst och om dess resultat. Eva Gunnarsson och Elisabeth Elgán var inbjudna som formella kommentatorer.

Anita Nyberg inledde med att berätta att utredningen, som går under benämningen "kvinnomaktutredningen", egentligen heter "utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män". Hon berättade vidare att utredningens första ordförande var Olof Pettersson, professor i statsvetenskap. Efter att ett antal ledande kvinnoforskare ställt sig frågande till hans kompetens vad gäller det i utredningen centrala genusperspektivet avgick han. Olof Pettersson ersattes av Christina Persson, landshövding i Jämtland. Anita Nyberg trodde att bytet av ordförande – från en forskare till en politiker – påverkade utredningens utformning, även om forskarnas uppgift, oavsett ordförande varit densamma: att kartlägga, beskriva och analysera fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män.

I utredningens inledningsskede brottades man med en del definitionsfrågor, t.ex. vad som menas med ekonomisk makt. Att det vid tidpunkten inte fanns någon etablerad definition, förklarade Anita Nyberg med att ekonomisk makt, som begrepp och fenomen, har en tendens att hamna mellan två stolar: nationalekonomins och statsvetenskapens. Nationalekonomin studerar ekonomi, men utan ett maktperspektiv (enligt nationalekonomerna är det "marknaden" som styr). Statsvetenska-

pen, å andra sidan, studerar visserligen makt, men då främst politisk, inte ekonomisk sådan.

Kvinnomaktutredningen har allt som allt resulterat i 13 rapporter som behandlar kvinnors och mäns ekonomiska makt på tre områden: i familjen, i välfärdsstaten och på arbetsmarknaden. Anita Nyberg sammanfattade resultaten genom att fråga sig på vilka områden som jämställdheten mellan kvinnor och män hade minskat, var oförändrad, respektive ökat. Ett område där klyftorna mellan kvinnor och män har ökat är lönerna. Visserligen har lönegapet mellan heltidsarbetande kvinnor och heltidsarbetande män minskat med en procent, från 76 procent till 77 procent (kvinnors andel av mäns löner). Men om man dessutom tar hänsyn till att lön även betalas i form av tjänsteförmåner ökar klyftorna. T.ex. är endast tio procent av tjänstebilinnehavarna kvinnor.

Områden där förändringar uteblivit är det privata näringslivet, och fördelningen av det obetalda hemarbetet. Vad gäller det senare refererade Anita Nyberg till en studie (Arne & Roman 1997) som visar att 13 procent av svenska familjer har en jämställd arbetsdelning, 27 procent har en patriarkal arbetsdelning, och 36 en konventionell arbetsdelning. Det område inom vilket kvinnor och män har blivit mer jämställda än tidigare är föräldrarollen. Allt fler män tillbringar tid med sina barn, även om det fortfarande är kvinnan som tar huvudansvaret. Ett annat exempel på ökad jämställdhet är att kvinnor i dag inte längre är ekonomiskt beroende av män. Istället är de emellertid beroende av välfärdsstaten, konstaterade Anita Nyberg. Men, la hon till, lite beroende på hur man räknar gäller detta även för män.

Både Elisabeth Elgán och Eva Gunnarsson inledde med att betyga värdet av kvinnomaktutredningen. Elisabeth Elgán beskrev den

som ett gott exempel på den svenska traditionen av reformistiska utredningar, vars syfte är att uppnå konsensus kring nya reformer och hitta ett nytt gemensamt språk. Kvinnomaktutredningen introducerar enligt henne ett lönsamhetspråk för jämställdhet. Anita Nyberg höll bara delvis med henne om detta, och det höjdes röster i salongen som ifrågasatte huruvida detta i så fall var önskvärt. Huruvida lönsamhetsargumentet faktiskt främjar jämställdheten beror ju i slutändan på vem lönsamheten tillfaller (vem som tjänar på det), menade en av kvinnorna i publiken. Lönsamhetsargumentet kan vara ett av flera argument, hävdade Anita Nyberg, som argumenterade att poängen var att det faktiskt är irrationellt att inte utnyttja kvinnors kompetens i samhället. Att arbetslivet över huvud taget inte är rationellt är, enligt Eva Gunnarsson, en av utredningens stora bidrag. Kvinnomaktutredningen slår håll på myten om det rationella arbetslivet, konstaterade hon.

Kommentarerna från Elgán, Gunnarsson och publiken handlade även om forskarrollen i allmänhet, och forskarens roll i politiskt tillsatta utredningar i synnerhet. T.ex. diskuteras i vilken utsträckning forskaren bör komma med förändringsförslag, d.v.s. ge sig in på politikernas område. Utredningen fick utstå en del kritik för att den i alltför liten utsträck-

ning kom med några radikala politiska förslag. Anita Nyberg försvarade utredningens utformning med att upprepa syftet med utredningen: en kartläggning, beskrivning och analys av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Och detta är i sig ett politiskt instrument, nämligen makten att beskriva verkligheten, konstaterade hon.

Sammankomsten avslutades med diskussion om Kvinnomaktutredningens brister. Exempelvis vad som saknades inom ramen för utredningen. Båda kommentatorerna (Elgán och Gunnarsson) efterlyste ett bredare urval inom kategorin kvinnor och män. Utredningen fokuserade i alltför hög grad människor runt fyrtio med småbarn. Men, frågade de, hur ser det ut bland barn, ungdomar och pensionärer? Anita Nyberg tyckte i efterhand att utredningen borde innehållit mer historisk forskning, och dessutom efterlyste hon forskning om hur det ekonomiska språket och den ekonomiska diskursen är bekönade.

*Pia Höök
Handelshögskolan
Box 6501
113 83 Stockholm*